

**CIVILINĖS SAUGOS STIPRINIMO IR PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS
PRIEMONĖS NR. 07-019-10-04-01 „STIPRINTI PASIRENGIMĄ VALDYTI KRIZES IR
EKSTREMALIĄSIAS SITUACIJAS IR ŠALINTI JŲ PADARINIUS“ PAGRINDIMO
APRAŠAS**

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

Plėtros programos pažangos priemonės kodas ir pavadinimas	Nr. 07-019-10-04-01 „Stiprinti pasirengimą valdyti krizes ir ekstremaliąsias situacijas ir šalinti jų padarinius“
Nacionalinio pažangos plano uždavinys	10.4 „Užtikrinti efektyvų krizių nacionalinio saugumo srityje ir ekstremaliųjų situacijų valdymą bei jų prevenciją“
Plėtros programa	Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa
Atsakinga institucija (koordinuojančioji institucija)	Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

**II SKYRIUS
SIEKIAMAS POKYTIS**

**ĮGYVENDINUS PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĘ LAUKIAMAS
POKYTIS**

I KRYPTIS – ATSPARUMO STIPRINIMAS (2024–2030 M.)

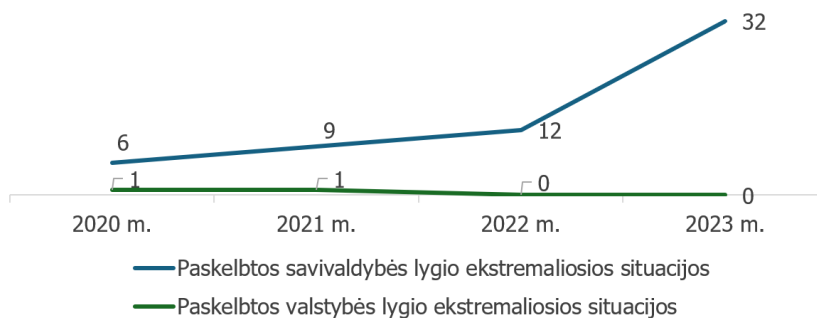
Problemos ir jų priežastys

Problema – dėl išaugusio grėsmių ir rizikos veiksnių lygio padidėjo pavojus gyventojų gyvybei, sveikatai, jų būtinausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms, turtui, aplinkai, gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimui. Priežastys:

1) Rusijos ir Baltarusijos agresija kaimyninių valstybių atžvilgiu pablogino saugumo situaciją regione ir pasaulyje – padidėjo karinių ir hibridinių grėsmių rizika;

2) Lietuvos Respublikoje 2020–2023 m. ekstremaliųjų situacijų kasmet daugėjo (pav.), ypač dėl gamtinių priežasčių¹. 2023 m. apie 90 proc. savivaldybės lygio ekstremaliųjų situacijų buvo paskelbta dėl stichinių meteorologinių reiškinių.

Pav. Ekstremaliųjų situacijų, paskelbtų 2020–2023 m., skaičius

Duomenų šaltinis – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas)

¹ <https://pagd.lrv.lt/lt/statistika/paros-ivykiai/>

2024 m. atlikto Nacionalinio galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos vertinimo (toliau – nacionalinė rizikos analizė) duomenimis, iš 29 galimų pavojų 4-ių rizikų lygis yra labai didelis, 7-ių – didelis, 14-os – vidutinis, 4-ių – žemas:

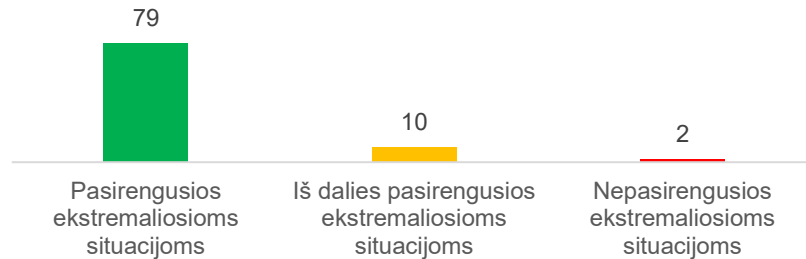
Rizikų sąrašas	Rizikos lygis
1. Pavojus valstybės saugumui	Didelis
2. Lietuvoje gyvenančių migrantų iš Centrinės Azijos šalių radikalizacija	Vidutinis
3. Didėjantis nusikaltimų visuomenės saugumui skaičius	Žemas
4. Lietuvos piliečių suėmimai, laikinas pagrobimas ar kelionės sutrikdymas užsienio valstybėje	Labai didelis
5. Melagingi pranešimai	Labai didelis
6. Kibernetinės atakos, nukreiptos į informacijos prieinamumą, vientisumą ir konfidencialumą	Vidutinis
7. Finansinio nestabilumo rizika	Vidutinis
8. Užsienio valstybės taikomos ekonominio poveikio priemonės Lietuvai	Didelis
9. Elektros energijos tiekimo sutrikimas ar nutraukimas	Žemas
10. Gamtinių dujų tiekimo sutrikimas ar nutraukimas	Didelis
11. Naftos produktų tiekimo sutrikimas ar nutraukimas	Vidutinis
12. Kritinės energetinės infrastruktūros pažeidimas	Vidutinis
13. Branduolinės ar radiologinės avarijos Lietuvoje esančiuose branduolinės energetikos objektuose	Vidutinis
14. Branduolinė avarija Baltarusijos AE	Labai didelis
15. Užterštumas radioaktyviosiomis medžiagomis	Vidutinis
16. Didėjanti teisėtų imigrantų populiacija	Vidutinis
17. Strateginė korupcija	Žemas
18. Bepiločių orlaivių neteisėtas valstybės sienos kirtimas	Žemas
19. Miškų ir durpynų gaisrai	Vidutinis
20. Gaisrai ir / ar sproginiai	Didelis
21. Stichiniai, katastrofiniai hidrologiniai ir meteorologiniai reiškiniai	Labai didelis
22. Teršimo incidentas jūroje	Vidutinis
23. Pramoninė avarija	Didelis
24. Instrumentalizuota migracija	Vidutinis
25. Kenksmingųjų organizmų židiniai	Didelis
26. Pavojus kultūros paveldui	Vidutinis
27. Protestai Lietuvos teritorijoje	Vidutinis
28. Protesto akcijos pasienyje	Vidutinis
29. Epidemijos ir / ar pandemijos	Didelis

Duomenų šaltinis – Nacionalinis krizių valdymo centras

Siekiamas pokytis

2023 m. duomenimis, 87 proc. (79 iš 91) valstybės ir savivaldybių institucijų yra pasirengusios ekstremaliosioms situacijoms (pav.), bet šis vertinimas pagrįsde apima „minkštuosius“ aspektus tokius kaip civilinės saugos pratybų rengimas, ekstremaliųjų situacijų valdymo plano peržiūra, civilinės saugos mokymo darbo vietoje vykdymas ir pan., todėl bendrame atsparumo kontekste atspindi tik dalį tikrojo vaizdo.

Pav. Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms pagal 2023 m. būklę

Duomenų šaltinis – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas

Priedangos

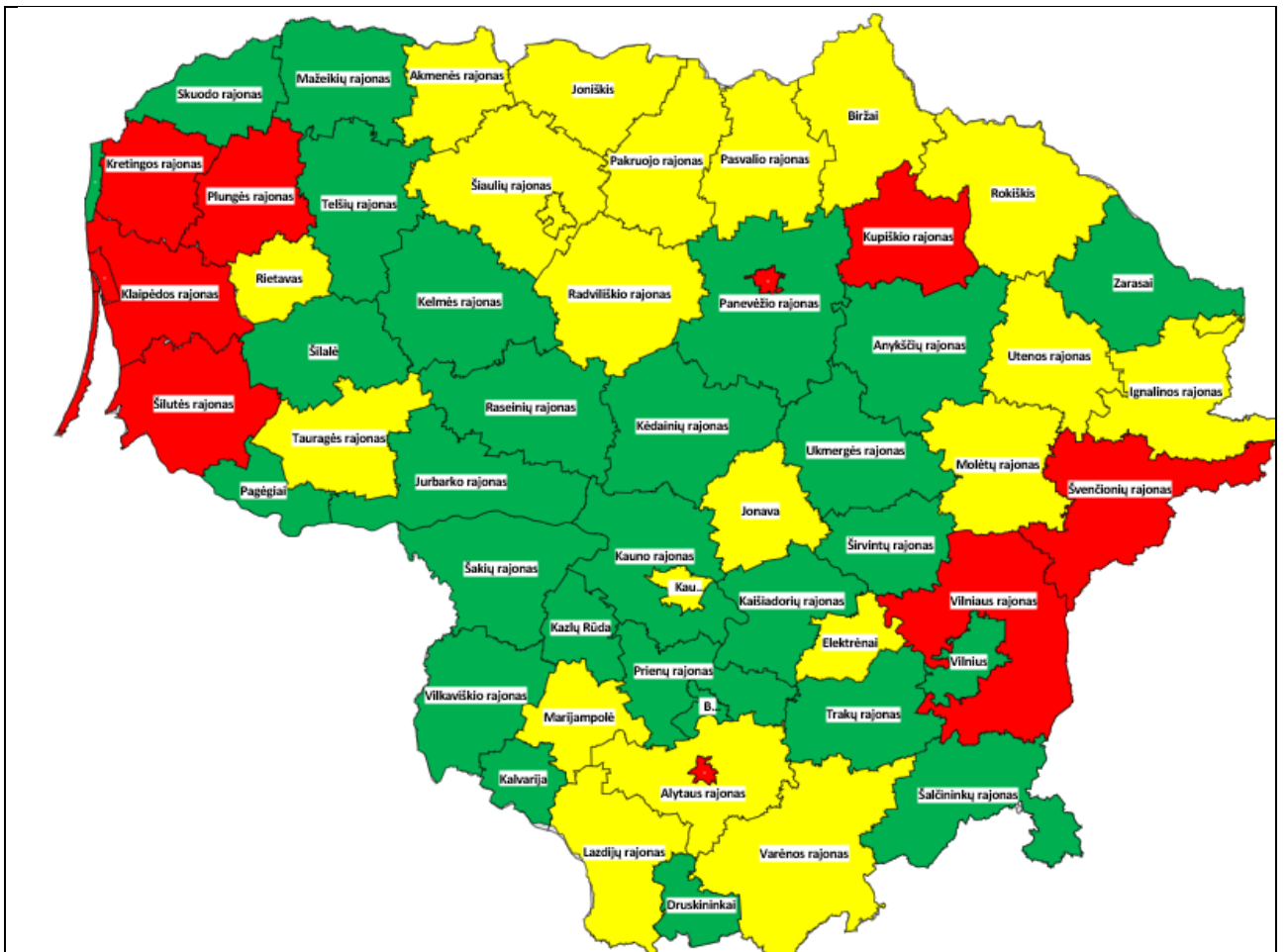
Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, palaipsniui atsisakant civilinės gynybos koncepto ir persiorientuojant iš karinių grėsmių į pasirengimą taikos meto pavojams, infrastruktūros objektai, skirti gyventojų apsaugai karinių grėsmių atveju, nebuvo išsaugoti. Todėl 2022 m. priedangų, skirtų gyventojų trumpalaikiai apsaugai nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių oro pavojaus atveju, taip pat apsaugoti nuo netiesioginio apšaudymo ir (ar) kitų kinetinių grėsmių karinės agresijos metu, tinklą Lietuvoje reikėjo pradėti kurti nuo nulio.

Sutelktų pastangų dėka per trumpą laiką pavyko daug pasiekti – 2024 m. gruodžio 6 d. duomenimis, savivaldybės buvo parinkusios 6,3 tūkst. priedangų, kuriose vietų užtektų beveik 1,5 mln. gyventojų (51 proc. visų gyventojų).

Pagal Vyriausybės nustatytus reikalavimus miestų savivaldybėse priedangų turėtų būti tiek, kad jose apsaugotų 60 proc. jų gyventojų, rajonų savivaldybėse – 40 proc.². 2024 m. gruodžio 6 d. duomenimis, 45 proc. (27 iš 60) savivaldybių yra pasiekusios nustatytą rodiklį (pav.).

Pav. Savivaldybės pagal priedangų poreikį (žalia – priedangų skaičius atitinka nustatytą poreikį, geltona – priedangų daugiau nei pusė nustatyto poreikio, raudona – priedangų mažiau nei pusė nustatyto poreikio)

² <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1c420e00875e11ed8df094f359a60216/asr>

Duomenų šaltinis – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas

Aplinkos ministras 2024 m. vasario 28 d. įsakymu Nr. D1-63 patvirtino Statybos techninį reglamentą STR 2.07.02:2024 „Slėptuvės, kolektyvinės apsaugos statinio ir priedangos projektavimo ir įrengimo reikalavimai“. Šiuo reglamentu nustatyti minimalūs priedangų projektavimo ir įrengimo reikalavimai, kurie turi būti taikomi statant naują visuomenės poreikiams naudojamą pastatą (išskyrus religinės paskirties), kuriame vienu metu gali būti daugiau kaip 100 žmonių, arba daugiau kaip 5 aukštų daugiabučių gyvenamąjį namą. Parenkant ir įrengiant priedangas esamuose statiniuose, reglamento nuostatos yra rekomendacinio pobūdžio.

Vyriausybės 2024 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. 552 patvirtinti Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programos pakeitimai, kuriais įtraukta nauja daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) priemonė – rūšio patalpų pritaikymas priedangai. Taigi priedangų plėtra galės vykti ir per šią programą. Be to, 2024 m. rugsėjo mėn. Energetikos ministerija patvirtino pažangos priemonę³, pagal kurią numatyta skirti 30 mln. Eur viešųjų pastatų renovacijai, siekiant padidinti jų energetinį efektyvumą. Energetikos ministerija numatė, kad viešųjų pastatų valdytojai dalį šio finansavimo galės panaudoti pastato rūsyje įsirengti priedangą.

Skiriant valstybės paramą priedangų įrengimui, bus siekiama sukurti tokį priedangų tinklą, kad jose apsaugoti galėtų bent 60 proc. šalies gyventojų, taip pat būtų padidintas esamų priedangų atsparumas ir kiekvienoje savivaldybėje priedangų būtų pakankamai.

³ <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5efec8047bfe11efabdbb4a1fc8b0b63>

Prevenција ir pasirengimas

Krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos veikla organizuojama vadovaujantis prevencijos ir pasirengimo principu⁴. T. y. visi krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektai vykdo krizių ir ekstremaliųjų situacijų prevenciją, pasirengia krizių ir ekstremaliųjų situacijų metu užtikrinti savo veiklos tęstinumą ir organizuoti savo veiklą taip, kad užtikrintų krizių ir ekstremaliųjų situacijų likvidavimą, gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą, paieškos, gelbėjimo ir neatidėliotinių darbų vykdymą.

Prevenција ir pasirengimas sudaro 2 iš 5 krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo ciklo dalių (pav.)

Pav. Krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo ciklas

Duomenų šaltinis – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas

Civilinės saugos stiprinimo koncepcijoje⁵ nurodyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijų atsparumas grėsmėms ir jų bei civilinės saugos pajėgų pasirengimas apsaugoti gyventojus, jų sveikatą, turtą ir aplinką nėra pakankamas, kaip ir pačių gyventojų apsaugojimo žinios ir įgūdžiai, o reikiamos investicijos į atitinkamas prevencijos ir pasirengimo priemones jau ilgą laiką neužtikrinamos.

Atliepiant nurodytus trūkumus, bus įgyvendinami valstybės remiami civilinės saugos projektai, stiprinantys prevenciją ir pasirengimą.

Be to, svarbią vietą ir toliau užims tarptautinės finansinės paramos lėšomis finansuojami projektai. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo 2024–2025 m. įgyvendina Europos Komisijos lėšomis finansuojamą projektą „Asmenų su negalia poreikių įvertinimo visame nelaimių valdymo cikle (prevencija, pasirengimas, reagavimas ir atkūrimas) strateginės programos parengimas“, kurio bendra vertė – 378 tūkst. Eur. Projekto tikslas – didinti visuomenės informuotumą apie nelaimių situacijas, ypatingą dėmesį skiriant asmenims su negalia, skatinti prevencijos kultūrą, įskaitant pritaikytus nelaimių valdymo metodus, organizuojant mokymus, švietimą, pratybas ir suteikiant prieigą prie informacijos apie nelaimių riziką. Projekto metu bus sukurta nuolatinė išankstinė registracijos platforma, kurioje asmenims su negalia bus užtikrinta galimybė užregistruoti savo pagalbos poreikius. Įgyvendinant šį projektą prisidedama prie horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“, nes bus sudarytos geresnės sąlygos, kad, likviduojant įvykius, ekstremaliuosius įvykius, krizes ir ekstremaliąsias situacijas, asmenims su negalia būtų suteikta reikalinga civilinės saugos pagalba. Taip pat sudaromos sąlygos veiksmingiau

⁴ <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15592B096FA/asr>, 4 str.

⁵ <https://lrv.lt/media/viesa/saugykla/2023/11/DtltNrSLEE0.pdf>

įgyvendinti krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos valdymo ir veikimo principą, pagal kurį krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektai pasirengimo metu turi suplanuoti tokias priemones, kad likviduojant įvykius, ekstremaliuosius įvykius, krizes ir ekstremaliąsias situacijas asmenims su negalia būtų suteikta reikalinga pagalba.

II KRYPTIS – PASIRENGIMAS RADIOLOGINĖMS IR BRANDUOLINĖMS AVARIJOMS (2023–2026 M.)

Problemos ir jų priežastys

Problema – Lietuvos kaimynystėje veikia nesaugi Baltarusijos atominė elektrinė (toliau – AE), dėl kurios kyla pavojus Lietuvos gyventojų gyvybei, sveikatai, būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms, turtui, aplinkai.

Etapu, kuris vyksta 2023–2026 m., šia pažangos priemone siekiama užtikrinti pasirengimą vienai didžiausių grėsmių viešajam saugumui – galimai radiologinei ar branduolinei avarijai Baltarusijos AE, kuri pastatyta apie 20 km nuo Lietuvos sienos. Baltarusijos AE pirmasis reaktorius pradėjo veikti 2020 m., antrasis – 2023 m. Nacionalinės ir tarptautinės institucijos yra pažymėjusios, kad tiek Baltarusijos AE vietovės parinkimo procedūros, tiek statyba neatitinka tarptautinių branduolinės saugos standartų⁶.

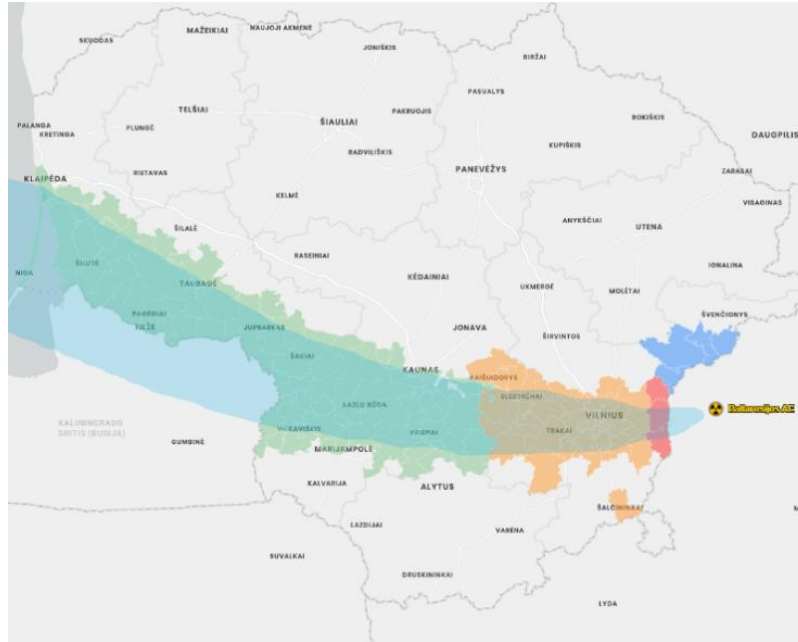
2024 metais atliktos nacionalinės rizikos analizės duomenimis⁷, branduolinės avarijos Baltarusijos AE rizikos lygis yra labai didelis (tikimybė – didelė, poveikis – labai didelis). Užfiksuota, kad 2020 m. šioje elektrinėje įvyko avarijų (sprogo keli įtampos transformatoriai ir apgadintos avarinio aušinimo sistemos cisternos), o 2021 m. ji buvo sustabdyta įsijungus automatinei apsaugos sistemai. 2022 m. lapkričio mėn. duomenimis, Baltarusijos AE nuo eksploatacijos pradžios beveik 55 proc. laiko buvo atjungta nuo šalies elektros tinklų. Pavojus didėja ir dėl to, kad Baltarusijos AE gali tapti hibridinių grėsmių šaltiniu.

Įvykus branduolinei avarijai Baltarusijos AE, dėl mažo jos atstumo nuo Lietuvos sienos, apie trečdalį Lietuvos gyventojų gali patirti žalingą jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį. Tai patvirtina ir ekspertų parengtas prognozuojamas branduolinės avarijos Baltarusijos AE scenarijus (žr. pav.).

⁶ Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. rugsėjo 22 d. rezoliucija Nr. XIII-3291 „Dėl įvykių Baltarusijoje keliamos grėsmės Europos branduolinei saugai“; Lietuvos Respublikos įstatymas dėl branduolinės elektrinės, statomos Baltarusijos Respublikoje, Astravo Rajone, pripažinimo nesaugia, keliančia grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai

⁷ https://lrv.lt/public/canonical/1733221794/414331/NRA%202024_FINAL_12%2002.pdf

Pav. Prognozuojamas branduolinės avarijos Baltarusijos AE scenarijus (48 val. po įvykio)

Duomenų šaltinis. Žr. [čia](#)

Avarijos atveju radionuklidais gali būti užteršti vandens telkiniai, maisto produktai, pastatai ir kitas gyventojų turtas. Ekspertų skaičiavimais, bendra galimos avarijos Baltarusijos AE žala žemės ūkiui, turizmo ir pramonės sektoriuose sudarytų apie 13 mlrd. Eur, o žala dėl sveikatos sutrikimų – 7,5 mlrd. Eur⁸.

Civilinės saugos pajėgų ir kitų krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektų funkcijos avarijos Baltarusijos AE atveju reglamentuotos Valstybiniame gyventojų apsaugos plane branduolinės ar radiologinės avarijos atveju⁹, tačiau pavestų funkcijų vykdymas didelio masto branduolinės ir (ar) radiologinės avarijos atveju saugumo poreikius atlieptų nepilnai, nes pakankamas aprūpinimas priemonėmis, kurių reikia nustatytoms funkcijoms atlikti, nebuvo visiškai užtikrintas dėl finansavimo trūkumo. Trūksta įrangos ir technikos radiacinei žvalgybai iš oro, gyventojų evakavimui organizuoti, įskaitant sanitarinį švarinimą, asmeninės apsaugos priemonių ir kt.

Siekiamas pokytis

Nacionalinėje saugumo strategijoje¹⁰ numatyta ypatingą dėmesį skirti pasirengimui galimoms avarijoms Baltarusijos AE, didinant valstybės ir savivaldybių institucijų pasirengimą, civilinės saugos sistemos ir Lietuvos kariuomenės pajėgumus, kad būtų užtikrintas efektyvus reikalingų funkcijų atlikimas galimos avarijos atveju.

2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane¹¹ pažymėta, kad kaimynystėje pradėjusi veikti aukščiausių tarptautinių aplinkosaugos, branduolinės ir radiacinės saugos

⁸ UAB „Jostra“, „Investicijų projektas: Pasirengimas galimai avarijai Baltarusijos branduolinėje elektrinėje“, psl. 179-180.

⁹ Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. 99 „Dėl Valstybinio gyventojų apsaugos plano branduolinės ar radiologinės avarijos atveju patvirtinimo“

¹⁰ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinės saugumo strategijos patvirtinimo“.

¹¹ Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“.

reikalavimų neatitinkanti Baltarusijos AE yra nuolatinės grėsmės šaltinis, todėl ypač daug dėmesio reikia skirti pasirengimui valdyti šią grėsmę.

Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programoje 6-asis civilinės saugos stiprinimo ir plėtros prioritetas yra „Pasirengimo cheminėms, biologinėms, radiologinėms ir branduolinėms grėsmėms stiprinimas“.

Įgyvendinant paminėtų strateginio planavimo dokumentų nuostatas, bus užtikrintas civilinės saugos pajėgų aprūpinimas priemonėmis, reikalingomis tinkamam pajėgų reagavimui radiologinės ar branduolinės avarijos Baltarusijos AE atveju. Nors priemonės pirmiausiai skirtos naudoti įvykus radiologinei ar branduolinei avarijai Baltarusijos AE, tačiau jos taip pat galės būti panaudotos reaguojant ir į kitus pavojus (pavyzdžiui, cheminių incidentų atveju) ar vykdant teisės aktais priskirtas kasdienes funkcijas, taip užtikrinant efektyvų išteklių panaudojimą. Priemonės taip pat būtų naudojamos pratybų metu, siekiant patikrinti ir užtikrinti civilinės saugos pajėgų parengtį ir savalaikį reagavimą į galimą branduolinę ir (ar) radiologinę avariją.

Svarbi pasirengimo galimai radiologinei ar branduolinei avarijai Baltarusijos AE dalis – pasirengimas sanitariniam švarinimui. Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatyme numatyta, kad savivaldybės meras, vykdydamas savivaldybei valstybės perduotą civilinės saugos organizavimo funkciją, įgyvendina priemones, reikalingas padėti civilinės saugos pajėgoms pasirengti atlikti sanitarinį švarinimą, ir kitas radiacinio, cheminio ir biologinio kenksmingumo pašalinimo priemones. Taigi pagrindinė atsakomybė už sanitarinį švarinimą tenka civilinės saugos pajėgoms. Atitinkamai turi būti stiprinamas civilinės saugos pajėgų pasirengimas, įskaitant materialinį aprūpinimą, šiai funkcijai atlikti.

Branduolinės ir (ar) radiologinės avarijos atveju ypač svarbu kuo skubiau atlikti apsaugomuosius veiksmus ir net paprašius tarptautinės pagalbos, ji nebūtų suteikta taip operatyviai, kaip reikalauja tokios situacijos valdymas. Todėl pastangos turi būti sutelktos, visų pirma, į nacionalinio lygmens pajėgumų kūrimą, stiprinimą ir plėtojimą.

III KRYPTIS – PAVOJAUS KULTŪROS PAVELDUI MAŽINIMAS (2026–2030 M.)

Problemos ir jų priežastys

Vertinant šiuo metu pasaulyje vykstančius procesus, atminties institucijos (muziejai, bibliotekos, archyvai), kitos už kultūros paveldo apsaugą ir išsaugojimą atsakingos institucijos ir nekilnojamojo kultūros paveldo objektai vis dažniau tampa agresijos, smurto ar kitos formos ekstremizmo taikiniais. Siekiant išsaugoti ir apsaugoti tiek kilnojamąsias kultūros vertybes, tiek nekilnojamojo kultūros paveldo objektus ginkluotų konfliktų ar kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais dažnai susiduriama su iššūkiais, kuriuos sąlygoja ribotos kompetencijos ir gebėjimai bei reikalingų išteklių trūkumas. Iki šiol naudotos ir taikytos kilnojamųjų kultūros vertybių ir nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos ir saugojimo priemonės tampa nepakankamos dėl nuolat atsirandančių vis naujų galimų kultūros paveldo sužalojimo ar negrįžtamo netekimo rizikų, o sistemingo tarpinstitucinio bendradarbiavimo planuojant pasirengimą ekstremaliųjų situacijų valdymui trūkumas sąlygoja riziką, kad esant ginkluotam konfliktui ar kitai ekstremaliajai situacijai tinkamai apsaugoti ar išsaugoti kultūros paveldo nepavyktų.

Atsižvelgiant į tai, itin svarbu plėtoti ir stiprinti atminties institucijų, kultūros paveldo objektų valdytojų ir kulto pastatų savininkų kompetencijas ir gebėjimus tinkamai įvertinti kylančias grėsmes, pasirengti jų prevencijai, efektyviai valdyti procesus ekstremaliųjų situacijų atvejais bei užtikrinti savalaikį padarinių likvidavimą. Taip pat itin svarbu, kad tiek už kultūros paveldo apsaugą atsakingos įstaigos, tiek institucijos, kurios vykdo apsaugos ir gelbėjimo darbus, turėtų pakankamai žinių, kompetencijų ir gebėjimų nustatyti kultūros

paveldui kylančias grėsmes, aktyviai bendradarbiautų planuojant prevencinius veiksmus ir valdant ekstremaliausias situacijas bei šalinant jų padarinius.

Siekiamas pokytis

Įgyvendinus veiklą, bus sustiprintos atminties institucijų, kultūros paveldo objektų valdytojų, kulto pastatų savininkų ir institucijų, kurios vykdo apsaugos ir gelbėjimo darbus, kompetencijos ir gebėjimai tinkamai nustatyti ir įvertinti kylančias grėsmes, pasirengti jų prevencijai, efektyviai valdyti procesus ekstremaliųjų situacijų atvejais bei užtikrinti savalaikį padarinių likvidavimą. Taip pat, įsigijus kilnojamųjų kultūros vertybių evakavimui reikalingas priemones (transportavimo dėžės, specialios pakuotės, konteineriai), bus sudarytos sąlygos jų išsaugojimui ekstremaliųjų situacijų atvejais.

III SKYRIUS ALTERNATYVŲ ANALIZĖ

PIRMASIS SKIRSNIS PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS ALTERNATYVOS

I KRYPTIS – ATSPARUMO STIPRINIMAS (2024–2030 M.)

Sprendimai dėl konkrečių pažangos priemonės veiklų finansavimo yra įtvirtinti Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programoje. Atsižvelgiant į tai, atliekama tik vienos alternatyvos analizė¹². Alternatyva apima 9 veiklas:

- 1) priedangų infrastruktūros plėtra;
- 2) civilinės saugos projektų rėmimą, stiprinant prevenciją, parengtį ir apsirūpinimą būtinų priemonių atsargomis;
- 3) savivaldybių institucijų ir civilinės saugos pajėgų sąveikos su karo komendantūromis užtikrinimas¹³;
- 4) nacionalinių jungtinių greitojo reagavimo komandų sudarymą šalies regionų centruose;
- 5) naujų nuolatinių tarptautinės pagalbos teikimo komandų sudarymą ir parengties užtikrinimą;
- 6) civilinės saugos mokymo pajėgumų stiprinimą;
- 7) gyventojų evakavimo proceso skaitmenizavimą;
- 8) Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų pasirengimo atlikti funkcijas karinio konflikto atveju stiprinimą;
- 9) Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų reagavimo į pagalbos prašymus stiprinimą.

Priedangų infrastruktūra plėtra (investicinė veikla)

Priedangos skirtos apsisaugoti oro pavojaus ar netiesioginio apšaudymo atveju, kai vyksta karinė ar hibridinė ataka. Siekiama, kad savivaldybės parinktų tiek priedangų, kad jų užtektų 60 proc. gyventojų. Nėra tikslo užtikrinti priedangas 100 proc. gyventojų, nes laikoma, kad dalis gyventojų įsirengs asmenines priedangas (2023 m. gyventojų apklausos duomenimis, 28 proc. gyventojų namuose turi tam tikslui pritaikytą rūšį) ar evakuosis iš pavojingų teritorijų.

Pagal šią investicinę veiklą konkurso tvarka bus skiriama parama priedangų įrengimui esamuose statiniuose, didinant jų atsparumą (papildomo evakuacinio išėjimo įrengimui, langų uždengimui skydais ir pan.) ir pritaikymą asmenims su negalia, remiant tiek jau esamų priedangų įrengimą, tiek naujai parinktų. Kasdienėje veikloje objektai,

¹² Strateginio valdymo metodikos, patvirtintos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 292 „Dėl Strateginio valdymo metodikos patvirtinimo“, 89.4.3 ir 89.4.5 p.

¹³ Ši veikla atitinka plėtros programos veiklą „Karo komendantūrų sąveikos užtikrinimas su civilinės saugos pajėgomis ir savivaldybių institucijomis“.

kuriuose įrengiamos priedangos, naudojami pagal jų pirminę paskirtį (sandėliavimui, automobilių parkavimui ir t. t.), todėl finansavimas priedangų eksploatavimui nenumatomas.

Vertinant, kad 1 kv. m priedangos įrengimui būtų skiriama 100 Eur, už žemiau nurodytą finansavimą būtų siekiama įrengti 770 tūkst. kv. m priedangų ploto. Vienam gyventojui priedangoje pagal bendrą standartą numatoma 1,5 kv. m ploto, taigi 770 tūkst. kv. m bus skirti 513 tūkst. gyventojų. Vidutinis vienos priedangos plotas yra apie 400 kv. m, taigi investicijos apimtų apie 1900 priedangų.

Tinkamos finansuoti išlaidos detalai apibrėžiamos projektų finansavimo sąlygų apraše.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – gyventojų, kuriems užtikrinta vieta priedangose, dalis, proc. – 60 proc. (2027 m.);

2) R – savivaldybių, kuriose priedangose apsaugomų gyventojų dalis atitinka nustatytą poreikį, dalis, proc. – 100 proc. (2030 m.);

3) P – įrengta priedangų ne mažiau kaip, skaičius, – 1900 (2030 m.)

Projektų vykdytojai: savivaldybių administracijos

Galimi projektų partneriai: valstybės institucijos ir įstaigos, kitos įstaigos, daugiabučių namų bendrojo naudojimo objektų valdytojai, valstybės įmonė Turto bankas.

Finansavimo apimtis ir forma: 77 000 tūkst. Eur dotacija iš Valstybės gynybos fondo lėšų. Iš jų tūkst. Eur:

2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
15 853	16 000	16 000	16 000	13 147	

Civilinės saugos projektų rėmimas, stiprinant prevenciją, parengtį ir apsirūpinimą būtinų priemonių atsargomis (investicinės ir komunikacinės veiklos)

Investicijos į prevenciją iki 16 kartų sumažina galimas išlaidas, kurios būtų patirtos krizės metu, jeigu nebūtų skirta lėšų prevencijai¹⁴.

Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, kitos įstaigos, ūkio subjektai ir veiklos vykdytojai turi kaupti būtinų priemonių atsargas, reikiamas užtikrinti veiklos tęstinumą, atsižvelgiant į subjektų veiklos pobūdį ir pagal nacionalinę rizikos analizę (esant elektros energijos tiekimo sutrikimų ir (ar) gedimų atveju, epidemijų, pandemijų, branduolinių ar radiologinių avarijų atveju ar kitais galimų pavojų, nustatytų atlikus galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos vertinimą atvejais). Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų apklausos duomenimis, 2022 m. I puse jos buvo sukaupusios 39 proc. būtino minimalaus priemonių kiekio, o likusiam kiekiu sukaupti pagal to meto vertinimą trūko apie 90 mln. Eur. Priemonių sukaupimas tiesiogiai lemia šių institucijų ir įstaigų parengtį ir atsparumą, nes sukaupimo atveju garantuoja jų nepertraukiamą veikimą ir nustatytų krizių valdymo ir civilinės saugos uždavinių vykdymą, kas sudaro prielaidas efektyviau šalinti žalingas pasekmes, minimizuoti neigiamus efektus ir greičiau atsistatyti.

Pagal šią veiklą konkurso tvarka bus skiriama finansinė parama iniciatyvoms, pavyzdžiui:

- apsirūpinti būtinų priemonių atsargomis, kurių reikia veiklos tęstinumui ir gyventojų apsaugai (generatoriais, radijo ryšio priemonėmis, asmeninėmis apsaugos priemonėmis, laikinam gyventojų apgyvendinimui reikalingomis priemonėmis tokiomis kaip lovos, miegmaišiai ir pan.);
- įgyvendinti gyventojų civilinės saugos švietimo ir praktinio rengimo projektus;
- įsirengti ekstremaliųjų situacijų operacijų centro saugias darbo vietas;
- pažeidžiamumų mažinimui (įskaitant elektroninių ryšių srityje);
- stiprinti gyventojų evakavimo pajėgumus;

¹⁴ <https://blogs.worldbank.org/en/voices/investing-prevention-new-world-bank-group-approach-crisis>

- radiacinio pavojaus nustatymo ir reagavimo pajėgumų plėtojimui, palaikymui ir atnaujinimui.

Tinkamos finansuoti išlaidos detalai apibrėžiamos projektų finansavimo sąlygų apraše.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R– Gyventojų, kurie teigiamai vertina valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms, dalis, proc. – 45 proc. (2030 m.).

2) P – Įgyvendinta civilinės saugos projektų, ne mažiau kaip, skaičius – 80 (2030 m.).

Projektų vykdytojai: savivaldybių administracijos

Galimi projektų partneriai: valstybės institucijos ir įstaigos, kitos įstaigos, NVO.

Finansavimo apimtis ir forma: 27 294 tūkst. Eur dotacija iš Valstybės gynybos fondo lėšų. Iš jų tūkst. Eur:

2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
4 480	6 000	6 000	6 000	4 814	

Savivaldybių institucijų ir civilinės saugos pajėgų sąveikos su karo komendantūromis užtikrinimas (investicinė veikla)

Veiksmingai reaguoti į dabartines krizes ir grėsmes saugumui, svarbu užtikrinti civilinių institucijų ir Lietuvos kariuomenės sąveiką. Svarbiausias Lietuvos kariuomenės elementas savivaldybėse – karo komendantūros. Pagrindinės karo komendantūrų užduotys yra pasirengti mobilizacijai ir (arba) karo padėčiai bendradarbiaujant su civilinėmis savivaldybių institucijomis ir įstaigomis, siekiant užtikrinti tarpusavio sąveiką. Stiprinant karo komendantūrų veiklą jau taikos metu, 2024 m. peržiūrėta karo komendantūrų koncepcija, kuri pradėta įgyvendinti 2025 m. įsteigus Lietuvos kariuomenės karo komendantūrų valdybą.

Pagal šią veiklą planavimo būdu bus skiriama finansinė parama, siekiant civilinio-karinio bendradarbiavimo stiprinant karinę ir civilinę integraciją. Remiantis Karo komendantūrų valdybos vertinimu, identifiкуotos svarbiausios priemonės, kurių reikia savivaldybėse, įgyvendinant karo meto užduotis. Šias priemones sudaro inžinerinių priemonių parkai, susidedantis iš 11,6 tūkst. vienetų drakono dantų, 4500 vienetų surenkamų ežių ir 720 km koncertinos. Priemonių paskirstymas savivaldybėms bus atliekamas per Karo komendantūrų valdybą, atsižvelgiant į valstybės gynybos planą. Lietuvos kariuomenės karo komendantūrų valdyba savivaldybėse taip pat vykdys ir kitas sąveikos stiprinimo veiklas - mokymus, pratybas, kitus renginius.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – Gyventojų, kurie teigiamai vertina valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms, dalis, proc. – 45 proc. (2030 m.).

2) P – Suorganizuota sąveikumo stiprinimo veiklų, ne mažiau kaip, skaičius – 27 (2030 m.).

Administruojanti institucija – Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija

Projektų vykdytoja: Krašto apsaugos ministerija

Finansavimo apimtis ir forma: 9 000 tūkst. Eur dotacija iš Valstybės gynybos fondo lėšų. Iš jų tūkst. Eur:

2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
0	1 500	1 500	2 000	2 000	2 000

Nacionalinių jungtinių greitojo reagavimo komandų sudarymas (investicinė veikla)

Plėtros programoje nurodyta, kad dar nepakankamai išnaudojamos civilinės saugos pajėgų tarpusavio ir kitų tarnybų bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo bei bendro veikimo galimybės, o tai padėtų užtikrinti deramą pasirengimą ir sąveiką įvairių didelio masto kompleksinių įvykių atveju. Tikslinga civilinės saugos pajėgas ir kitus įvykio vietoje dalyvaujančius subjektus suburti į jungtines greitojo reagavimo komandas, veikiančias 24/7 režimu, taip užtikrinant išankstinį pasirengimą veikti drauge (per bendrus algoritmus, mokymus ir pratybas) ir efektyvų reagavimą nelaimės vietoje.

Šių komandų veikla bus organizuojama ir koordinuojama per Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento teritorinius struktūrinius padalinius. Komandų sudėties, darbo organizavimo, aktyvavimo, apimant gelbėjimo darbų koordinavimo štabą, reagavimo ir kiti veiklos aspektai bus nustatyti Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatyme bei jo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose.

Civilinės saugos pajėgos ir tarnybos turi glaudžiau sąveikauti ir vieningai reaguoti, kad galėtų efektyviai atremti didelio masto ir kompleksinius įvykius (pvz., sproginiai ar cheminiai, branduoliniai incidentai), kurie pastaruoju metu Lietuvoje dažnėja. Pvz., 2023 m. įvykęs dujotiekio sproginas Pasvalio rajone, sproginiai daugiabučiuose Vilniaus m. 2024 ir 2025 m., dėl kurių buvo pažeistos tų namų konstrukcijos. Nacionalinių jungtinių greitojo reagavimo komandų sudarymas aktualus ir dėl išaugusio hibridinių grėsmių lygio, kurį lemia Baltarusijos ir Rusijos priešiški veiksmai kaimyninių valstybių atžvilgiu.

Šių komandų sudarymas apimtų metodinės medžiagos parengimą komandos nariams bei jų parengties užtikrinimo veiklas (mokymus, pratybas) palaipsniui pasiekiant pilnus pajėgumus.

Laukiama nauda:

- sklandesnė civilinės saugos pajėgų ir kitų tarnybų bendrąveika, rengiantis didelio masto kompleksiniams įvykiams;
- greitas ir koordinuotas 24/7 atsakas taip sumažinant didelio masto kompleksinių įvykių padarinius gyventojų gyvybei, sveikatai, turtui ir aplinkai;
- sustiprintas pasirengimas hibridinėms grėsmėms;

Neigiamos pasekmės, jei projektas nebus įgyvendintas:

- nepakankamas veiksmų koordinavimas ir nepakankamai greitas reagavimas gali lemti didesnę žalą (gyventojams, jų turtui ir aplinkai) didelio masto kompleksinių įvykių metu;
- augant rizikos lygiui bei nesiimant papildomų priemonių, didėja pažeidžiamumas ir mažėja atsparumas.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – Užtikrinta 5-ių nacionalinių jungtinių greitojo reagavimo komandų parengtis, proc. – 100 proc. (2030 m.).

2) P – Sukurtos 24/7 principu veikiančios nacionalinės jungtinės greitojo reagavimo komandos, skaičius – 5 (2027 m.).

Projektų vykdytojai: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas

Finansavimo apimtis ir forma: 535 tūkst. Eur dotacija (tiesioginės išlaidos – 500 tūkst. Eur, netiesioginės – 35 tūkst. Eur) iš 2021–2028 metų Europos ekonominės erdvės finansinės paramos lėšų, įskaitant bendrojo finansavimo lėšas. Iš jų tūkst. Eur:

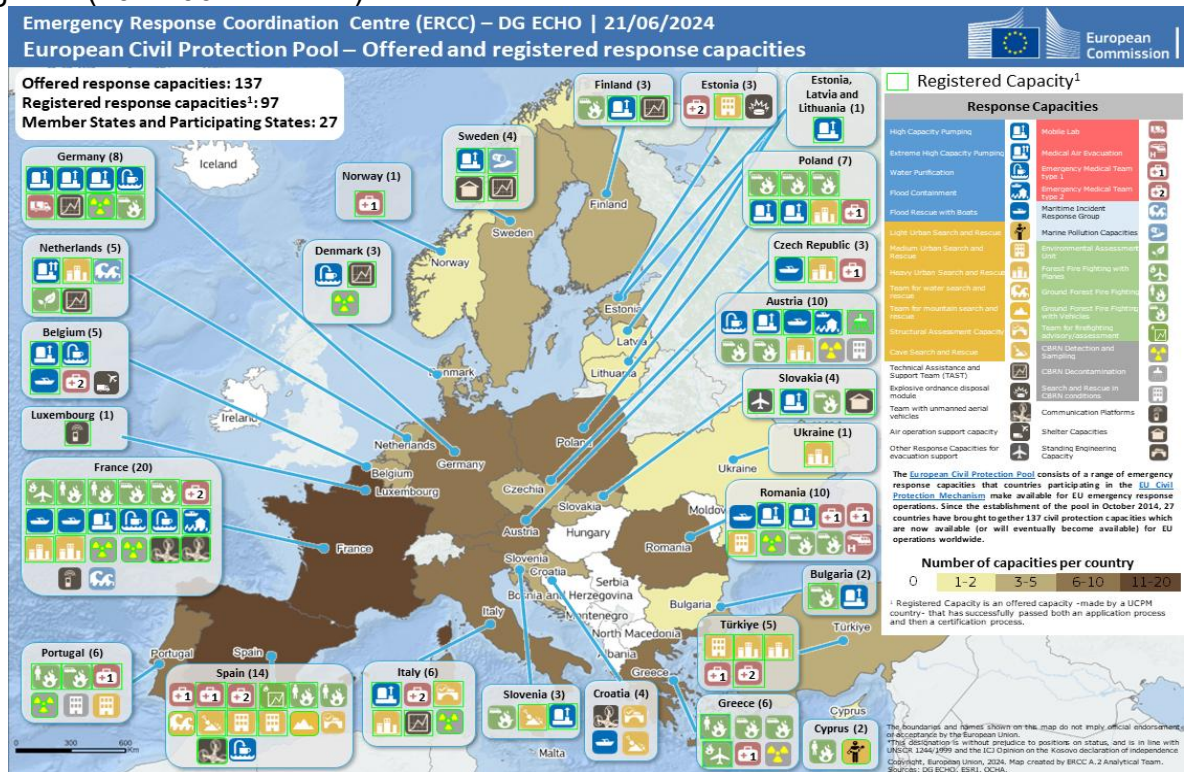
2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
0	107	107	107	107	107

Naujų nuolatinių tarptautinės pagalbos teikimo komandų sudarymas ir parengties užtikrinimas (investicinė veikla)

ES civilinės saugos mechanizmo rėmuose Lietuva kartu su Latvija ir Estija suformavo bendrą aukšto našumo vandens perpumpavimo „BaltFloodCombat“ komandą

(pav.), skirtą teikti pagalbą šalims, nukentėjusioms nuo potvynių. Visgi to nepakanka, kad būtų užtikrintas tinkamas apimtis Lietuvos įsitraukimas į ES civilinės saugos mechanizmą bei kitus tarptautinius formatus. Pavyzdžiui, Estija yra suformavusi keturis kartus daugiau civilinės saugos tarptautinės pagalbos komandų nei Lietuva.

Pav. ES civilinės saugos mechanizme dalyvaujančių valstybių suformuoti reagavimo pajėgumai (2024-06-21 būklei).

Duomenų šaltinis: <https://erccportal.jrc.ec.europa.eu/ERCC-Response/CP-Pool/#/>

2023 m. pradžioje Artimuosiuose Rytuose įvykus milžiniškam žemės drebėjimui, per kurį buvo sugriauti tūkstančiai namų, o žmonės įkalinti griuvėsiuose, Lietuva sudarė ir išsiuntė paieškos ir gelbėjimo griuvėsiuose (angl. Urban Search and Rescue) tarptautinės pagalbos teikimo komandą į Turkijos Respubliką atlikti gelbėjimo ir paieškos griuvėsiuose darbus.

Naujų nuolatinių specializuotų civilinės saugos tarptautinės pagalbos komandų sudarymas Lietuvoje ne tik didintų šalies galimybes operatyviai suteikti pagalbą nukentėjusioms užsienio valstybėms, bet per procesų standartizavimą, patirties įgijimą ir kitais aspektais sustiprintų nacionalinius pajėgumus reaguoti šalies viduje.

Nesukūrus tarptautinės pagalbos teikimo komandos gelbėjimo darbams griuvėsiuose, Lietuva turės labai ribotas galimybes padėti kitoms šalims, kurios susiduria su pastatų griūtis rizika žemės drebėjimų ir kitais atvejais. Kaip rodo pastarųjų įvykių praktika (2015 m. žemės drebėjimas Nepale, 2023 m. žemės drebėjimai Turkijoje ir Sirijoje, 2023 m. žemės drebėjimai Maroke) svarbu sukurti tokius pajėgumus, kurie galėtų užsienio valstybėms pradėti teikti profesionalią pagalbą per įmanomai trumpiausią laiką. Be to, gelbėjimo darbų griuvėsiuose pajėgumų stiprinimas Lietuvoje aktualus ir karo Ukrainoje kontekste kaip vienas iš civilinės gynybos elementų. Dėl Rusijos atakų į gyvenamąją infrastruktūrą yra sugriaunami gyvenamieji namai ir Ukrainoje ugniagesiai gelbėtojai nuolat vykdo gelbėjimo operacijas iš griuvėsių.

Pirmasis žingsnis į tokios komandos sukūrimą jau žengtas per teisinių prielaidų sudarymą – 2024 m. priimtas vidaus reikalų ministro įsakymas dėl valstybinės

priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos tarptautinės pagalbos teikimo komandos (angl. *Lithuanian Emergency Response Team*) sudarymo¹⁵.

Laukiama nauda:

- sudarytos geresnės sąlygos Lietuvai suteikti civilinės saugos tarptautinę pagalbą užsienio šalims ir taip labiau prisidėti prie tarptautinio saugumo;
- kartu stiprinami pajėgumai reaguoti šalies viduje per apsirūpinimą, procesų standartizavimą ir patirties įgijimą;
- stiprinamas pasirengimas suteikti gyventojams pagalbą karinio konflikto atveju;

Neigiamos pasekmės, jei projektas nebus įgyvendintas:

- Lietuva turės ribotas galimybes padėti užsienio valstybėms nekentėjusioms nuo žemės drebėjimų ir kitais atvejais;
- Dalyvavimas bendrose tarptautinėse civilinės saugos operacijose su kitomis šalimis bus apsunkintas ar kai kuriais atvejais išvis neįmanomas dėl standartizavimo trūkumo;
- augančių grėsmių akivaizdoje neišnaudojamas potencialas įgyti tarptautinės patirties ir stiprinti reagavimo pajėgumus;
- neprisidedant pakankamai prie tarptautinio saugumo, didėja rizika, kad krizės atveju Lietuva sulauks mažiau pagalbos iš kitų užsienio valstybių.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – Užtikrintas dalyvavimas civilinės saugos tarptautinės pagalbos teikimo operacijose, proc. – 100 proc. (2030 m.).

2) P – Sukurta tarptautinės pagalbos teikimo komanda gelbėjimo darbams griuvėsiuose, vnt. – 1 (2027 m.).

Projektų vykdytojai: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas

Finansavimo apimtis ir forma: 535 tūkst. Eur dotacija (tiesioginės išlaidos – 500 tūkst. Eur, netiesioginės – 35 tūkst. Eur) iš 2021–2028 metų Europos ekonominės erdvės finansinės paramos lėšų, įskaitant bendrojo finansavimo lėšas. Iš jų tūkst. Eur:

2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
0	107	107	107	107	107

Civilinės saugos mokymo pajėgumų stiprinimas (investicinė veikla)

Ugniagesių gelbėtojų mokykla vykdo Krizių valdymo ir civilinės saugos mokymo tvarkos apraše nustatytų asmenų kategorijų civilinės saugos mokymą (18-35 val. trukmės). Tarp jų parengties pareigūnų, savivaldybių merų ir savivaldybių administratorių direktorių, pedagogų, valstybės institucijų ir įstaigų ekstremaliųjų situacijų operacijų centrų.

Siekama, kad kiekvienais metais pagal civilinės saugos mokymo programas Ugniagesių gelbėtojų mokykloje būtų apmokoma 1 500 asmenų (2022 m. apmokyta apie 800 asmenų).

Ugniagesių gelbėtojų mokykla neturi modernių mokymo klasių civilinės saugos mokymui vykdyti. Įvertinus grėsmių lygį, aktualu, kad šios mokymo klasės būtų dvigubos paskirties – tinkamos ir mokymams vykdyti, ir naudoti kaip slėptuvę, iš kurios prireikus ekstremaliųjų situacijų operacijų centras galėtų atlikti ekstremaliosios situacijos valdymo ir koordinavimo veiksmus.

Gresiančių ar susidariusių krizių ir ekstremaliųjų situacijų suvaldymo sėkmė didele dalimi priklauso nuo žmogiškųjų išteklių potencialo. Taigi investicijos į asmenų žinias ir įgūdžius yra kertinė pasirengimo krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms dalis.

¹⁵ <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/00118044b0b911ef88c08519262548c4>

Nesukūrus tinkamos mokymų infrastruktūros, nepavyks pasiekti išsikeltų ambicingų tikslų, kad Ugniagesių gelbėtojų mokykloje kasmet krizių valdymo ir civilinės saugos klausimais apmokomų asmenų skaičius išaugtų beveik 2 kartus (nuo 800 asmenų iki 1500 asmenų). Itin svarbi krizių valdymo ir civilinės saugos mokymų dalis – praktinių įgūdžių formavimas, o formuoti šiems įgūdžiams būtina šiuolaikinė mokymo infrastruktūra ir priemonės.

Laukiama nauda:

- Sukūrus tinkamą infrastruktūrą, Ugniagesių gelbėjimo mokykla kasmet papildomai apmokys iki 700 asmenų;
- Sukūrus tinkamą infrastruktūrą, mokymų metu bus skiriama daugiau dėmesio praktinių įgūdžių formavimui, todėl krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymas bus veiksmingesnis;
- Sukurta infrastruktūra bus dvigubos paskirties, todėl krizės ar ekstremaliosios situacijos metu bus galima iš jos atlikti valdymo ir koordinavimo veiksmus;

Neigiamos pasekmės, jei projektas nebus įgyvendintas:

- Didėja rizika, kad nepavyks pasiekti tikslo kasmet Ugniagesių gelbėtojų mokykloje apmokyti papildomus 700 asmenų;
- Trūkstant šiuolaikinės mokymų infrastruktūros, nukentės mokymų kokybė;
- Nebus išnaudotas Ugniagesių gelbėtojų mokyklos lektorių, vykdančių krizių ir civilinės saugos mokymą, potencialas;
- Trūks slėptuvių, iš kurių krizių ir ekstremaliųjų situacijų atveju būtų atliekami valdymo ir koordinavimo veiksmai.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R– Nustatytų kategorijų asmenų, išklausiusių civilinės saugos mokymo kursą, dalis, proc. – 95 proc. (2030 m.).

2) P – Įrengtos patalpos, pritaikytos civilinės saugos mokymams ir slėptuvės veiklai, ne mažiau kaip, kv. m. – 200 (2028 m.).

Projektų vykdytojai: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas (projekto partneris – Ugniagesių gelbėtojų mokykla).

Finansavimo apimtis ir forma: 1 070 tūkst. Eur dotacija (iš jų tiesioginės išlaidos – 1 000 tūkst. Eur, netiesioginės – 70 tūkst. Eur) iš 2021–2028 metų Europos ekonominės erdvės finansinės paramos lėšų, įskaitant bendrojo finansavimo lėšas . Iš jų tūkst. Eur:

2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
0	0	225	325	420	100

Evakuojamų gyventojų registracijos skaitmenizavimas (investicinė veikla)

Gyventojų evakavimas – dėl gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos organizuotas laikinas gyventojų perkėlimas iš teritorijų, kuriose pavojinga gyventi ir dirbti, į kitas teritorijas, laikinai suteikiant jiems gyvenamąsias patalpas.

Gyventojų evakavimą savivaldybėje organizuoja savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centras. Gyventojų evakavimą koordinuoja Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas. Gyventojams evakuoti savivaldybės sudaro gyventojų surinkimo punktus, tarpinius gyventojų evakavimo punktus ir gyventojų priėmimo punktus.

Evakuojami gyventojai turi būti registruojami, tačiau Lietuvoje nesant tam skirto skaitmeninio įrankio, evakuojamų gyventojų registravimas vyksta popieriniuose žurnaluose arba atskirose kompiuterinėse laikmenose, nesujungtose į vientisą sistemą. Tokia situacija neatitinka šiuolaikinių standartų, apsunkina gyventojų evakavimo vykdymą, nes informacijos valdymas tampa sudėtingas ir dėl to evakavimo trukmė ilgėja. Sprendžiant šią problemą, numatoma sukurti skaitmeninį gyventojų evakavimo įrankį, kuriam keliami šie uždaviniai:

- registruoti evakuojamus gyventojus;
- stebėti evakuojamų asmenų buvimo vietą ir statusą;

- sudaryti sąlygas komunikuoti tarp evakuojamų gyventojų ir atsakingų krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektų;
 - užtikrinti duomenų saugumą ir privatumą.
- Rinkoje prieinamo analogo pavyzdys: <https://bprepared.eu/>

Laukiama nauda:

- Greitesnis ir patikimesnis evakuojamų gyventojų registravimas ir dėl to greičiau vykstantis gyventojų evakavimas;
- Užtikrinamas duomenų apie evakuojamus asmenis saugumas ir efektyvus perdavimas evakavime dalyvaujantiems subjektams;
- Didesnis gyventojų pasitikėjimas evakavimo procesu ir institucijomis, stebint, kad civilinės saugos pratybų ar realios nelaimės atveju naudojamos šiuolaikinės technologijos;
- Supaprastės gyventojų evakavimo procedūrų vykdymas, todėl savivaldybėms, kurios atsakingos už gyventojų evakavimą, reikės mažiau žmogiškųjų išteklių;

Neigiamos pasekmės, jei projektas nebus įgyvendintas:

- Ilgiau trunkantis evakuojamų gyventojų registravimas, naudojant prieinamus būdus (popierinių žurnalų pildymas, word, excel lentelių pildymas ir pan.);
- Didesnė klaidų rizika vykdant gyventojų evakavimą, nes daugiau žmogiškojo veiksnio;
- Didesnė rizika prarasti evakuojamų gyventojų duomenis;
- Didesnė gyventojų nepasitenkinimo rizika civilinės saugos pratybų ir realaus gyventojų evakavimo atveju.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – Gyventojų, kurie teigiamai vertina valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms, dalis, proc. – 45 (2030 m.).

2) P – Sukurtas skaitmeninis įrankis evakuojamų gyventojų registracijai vykdyti, skaičius – 1 (2028 m.).

Projektų vykdytojai: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas (projekto partneris – Valstybės duomenų agentūra).

Finansavimo apimtis ir forma: 535 tūkst. Eur dotacija (iš jų tiesioginės išlaidos – 500 tūkst. Eur, netiesioginės – 35 tūkst. Eur) iš 2021–2028 metų Europos ekonominės erdvės finansinės paramos lėšų, įskaitant bendrojo finansavimo lėšas. Iš jų, tūkst. Eur:

2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
0	0	178	178	179	0

Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų pasirengimo atlikti funkcijas karinio konflikto atveju stiprinimas (investicinė veikla)

Kaip rodo karo Ukrainoje patirtys, karinio konflikto atveju padaugėja gamtinių gaisrų, gaisrų pramoniniuose ir gyvenamuosiuose objektuose, padidėja poreikis gelbėti gyventojus iš griuvėsių.

Atsižvelgiant į geopolitinį kontekstą ir Ukrainos ugniagesių patirtį, žinoma, kad karinių grėsmių atveju ugniagesiai, atvykę atlikti gaisrų gesinimo, paieškos ir gelbėjimo operacijų, tampa priešo pajėgų taikiniais. Siekiant užtikrinti didesnę ugniagesių saugumą, jie turi būti aprūpinti asmeninėmis apsaugos priemonėmis, skirtomis darbui karinio konflikto zonoje, ir individualia pirmosios pagalbos įranga. Atsižvelgiant į šiuolaikinių konfliktų patirtį, būtina aprūpinti ugniagesius šarvuotomis liemenėmis ir šalmais, taip pat pirmosios pagalbos įranga. Taip pat būtina turėti patikimą ryšio sistemą. Šiuo metu tokį

ryšį gali užtikrinti tik palydovinis ryšys. Stebint situaciją karinio konflikto zonoje, pagrindinės gelbėjimo operacijos yra susijusios su paieškos ir gelbėjimo darbais griuvėsiuose. Šiuo metu ugniagesiai neturi pakankamai įrangos paieškos ir gelbėjimo operacijoms griuvėsiuose, todėl siekiama suformuoti papildomas paieškos ir gelbėjimo grupes su reikiama įranga ir gebančias reaguoti visoje Lietuvos teritorijoje.

Laukiama nauda.

- reikiamos priemonėmis aprūpintos priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos galės tinkamai atlikti savo funkcijas karinio konflikto zonoje – gesinti gaisrus ir gelbėti žmones iš griuvėsių, įskaitant paiešką.

Neigiamos pasekmės, jei projektas nebus įgyvendintas;

- karinio konflikto atveju priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos bus pažeidžiamesnės – didės rizika šių pajėgų darbuotojų gyvybei ir sveikatai;
- karinio konflikto atveju trūks įrangos atlikti paieškos ir gelbėjimo operacijas griuvėsiuose;

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – Gyventojų, kurie teigiamai vertina valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms, dalis, proc. – 45 (2030 m.).

2) P – Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų darbuotojų, kuriuos pasirengta aprūpinti priemonėmis, reikalingomis atliekant funkcijas karinio konflikto atveju, ne mažiau kaip, skaičius – 3000 (2030 m.).

Projektų vykdytojai: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas

Finansavimo apimtis ir forma: 5 885 tūkst. Eur dotacija (iš jų tiesioginės išlaidos – 5 500 tūkst. Eur, netiesioginės – 385 tūkst. Eur) iš 2021–2028 metų Europos ekonominės erdvės finansinės paramos lėšų, įskaitant bendrojo finansavimo lėšas. Iš jų, tūkst. Eur:

2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
0	0	1307	1471	1471	1636

Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų reagavimo į pagalbos prašymus stiprinimas (investicinė veikla)

Šiuolaikinės informacinės ir ryšių technologijos sudaro galimybę efektyvinti priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų valdymą ir reagavimą į pagalbos prašymus,

Šiuo metu valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos komandose/tarnybose pajėgų aliarmavimui vykdomas per skaitmeninį radijo ryšio tinklą (SMRRT) perduodant garsinį aliarmo signalą ir balsinį pranešimą į stacionarius radijo ryšio terminalus esančius kiekvienoje komandoje/tarnyboje. Savivaldybių priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos iki šiol aliarmuojamos telefoninio ryšio pagalba. Tikslinga suvienodinti visų priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų (toliau – PGP) aliarmavimo technologinį sprendimą taip efektyvinant Bendrojo pagalbos centro (toliau – BPC) darbuotojo vykdančio PGP aliarmavimą veiksmus. Sekantis svarbus momentas galintis efektyvinti PGP reagavimą į įvyki – kaip galima greičiau gauti pirminę informaciją apie įvykį. Šiam klausimui spręsti, tikslinga BPC informacinėje sistemoje sukurti įrankį kuris automatizuotai teikti pirminę įvykio informaciją į planšetinius kompiuterius esančius PGP autocisternose, ar kitose transporto priemonėse bei kurie turėtų navigavimo funkciją. Atitinkamai, toks sprendimas reikalauja ne tik įrankio sukūrimo BPC informacinėje sistemoje, bet ir planšetinių kompiuterių PGP transporto priemonėse.

Laukiama nauda:

- Suvienodinamas PGP aliarmavimo techninis sprendimas;
- Mažinamas BPC darbuotojo vykdančio PGP aliarmavimą darbo krūvis;
- Automatinis pirminės informacijos perdavimas ir PGP navigavimas į įvykio vietą sudarys sąlygas greitesniam reagavimui.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – Gyventojų, kurie teigiamai vertina valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms, dalis, proc. – 45 (2030 m.).

2) P – Ugniagesių komandos, kurių operatyvusis valdymas vykdomas naudojant ryšio technologijas, skaičius – 359 (2028 m.)

3) P – Sukurtas skaitmeninis įrankis automatizuotam informacijos perdavimui apie pagalbos prašymus, skaičius – 1 (2027 m.)

4) P – Savivaldybių priešgaisrinių tarnybų ugniagesių komandos, aprūpintos galiniais ryšio įrenginiais, skaičius – 267 (2027 m.)

Projektų vykdytojai: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas (partneris – Bendrasis pagalbos centras, galimi partneriai – savivaldybių institucijos ir įstaigos)

Finansavimo apimtis ir forma: 2 000 tūkst. Eur dotacija iš Valstybės gynybos fondo. Iš jų, tūkst. Eur:

2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
0	1000	1000	0	0	0

II KRYPTIS – PASIRENGIMAS RADIOLOGINĖMS IR BRANDUOLINĖMS AVARIJOMS (2023–2027 M.)

Strateginio valdymo metodikos¹⁶ 89.4.3 ir 89.4.5 p. nustatyta, kad atliekama tik vienos alternatyvos analizė, jeigu sprendimai dėl konkrečių pažangos priemonės veiklų finansavimo jau priimti ir (arba) veiklos pradėtos vykdyti, taip pat tais atvejais, kai galima pagrįsti, kad yra tik vienas pažangos priemonės ar atskirų jos veiklų įgyvendinimo būdas. Šios sąlygos išpildytos šiais būdais:

1) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. spalio 27 d. pasitarime pritarta Valstybės institucijų ir savivaldybių pasirengimo galimai radiologinei ar branduolinei avarijai Baltarusijos atominėje elektrinėje priemonių planui, kuriame nustatytos 2022–2026 metais įgyvendintinos priemonės ir jų įgyvendinimui reikalingo finansavimo poreikis. Šis planas parengtas, renkant duomenis iš 20 valstybės institucijų ir įstaigų ir 18 savivaldybių, organizuojant pasitarimus su šių institucijų atstovais, atliekant poreikių tikslinimą ir validavimą, tam pasitelkiant Jungtinės grėsmių prevencijos ir krizių valdymo grupės narius ir ekspertus;

2) 2021 m. UAB „JOSTRA“ parengė investicijų projektą „Pasirengimas galimai avarijai Baltarusijos branduolinėje elektrinėje“¹⁷ (žr. [čia](#)) (toliau – Investicinis projektas). Šiame investicijų projekte nurodyti identifikuoti krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektų pasirengimo galimai avarijai Baltarusijos AE trūkumai, pateiktos alternatyvos, finansinė ir ekonominė analizė. Projekto rezultatai pristatyti seminario metu, aptarti tarpinstituciniuose pasitarimuose.

Dėl paminėtų priežasčių šioje pažangos priemonės kryptyje analizuojamas tik vienas veiklų rinkinys, kurį sudaro penkios veiklos:

1) Valstybės rezervo civilinės saugos atsargų priemonių sandėliavimo pastatų statyba;

2) Mobilų technikos švarinimo punktų įsigijimas;

3) Mobilų žmonių ir daiktų švarinimo punktų įsigijimas;

4) Sraigtasparnių, pritaikytų radiacinei žvalgybai iš oro, įsigijimas;

5) Mobilų vadaviečių įsigijimas.

¹⁶ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 292 „Dėl Strateginio valdymo metodikos patvirtinimo“

¹⁷ Investicijų projektas parengtas pagal UAB „Jostra“ su Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos pasirašytą paslaugų pirkimo–pardavimo sutartį Nr. 35-189.

Valstybės rezervo civilinės saugos atsargų priemonių sandėliavimo pastatų statyba (investicinė veikla)

Civilinės saugos priemonių atsargos – valstybės rezervo materialinių išteklių atsargų dalis, skiriama krizės valdymui užtikrinti krizės metu, krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos funkcionavimui užtikrinti ekstremaliųjų situacijų metu bei krizių valdymo ir civilinės saugos pratyboms, teikiant priimančiosios šalies paramą, mobilizacinio ir priimančiosios šalies paramos mokymo pratyboms, paskelbus mobilizaciją, įvedus nepaprastąją ar karo padėtį ir kitais nustatytais atvejais¹⁸. Civilinės saugos priemonių atsargas tvarko Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas. 2020 m. atsargų įsigijimui, jų būklei palaikyti, techninei priežiūrai užtikrinti, valstybės rezervo sandėlių priežiūrai saugomų atsargų saugumo reikalavimams įgyvendinti bei saugojimo išlaidoms padengti Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui buvo skirta 5 mln. 493,4 tūkst. Eur; 2021–2023 m. – po 961 tūkst. Eur, 2024 m. – 972 tūkst. Eur.

Dėl esamos infrastruktūros ribotumo 2022 m. tik maža dalis (11 proc.) civilinės saugos priemonių atsargų, skirtų reaguoti į galimą branduolinę ir (ar) radiologinę avariją, buvo saugoma už išplėstinio planavimo atstumo, t. y. toliau nei 100 km nuo Baltarusijos AE. Dėl to kyla rizika, kad kilus radiologinei ar branduolinei avarijai Baltarusijos AE, dalis reikiamų priemonių bus užterštos ir negalės būti panaudotos gelbėjimo ir neatidėliotiniams darbams atlikti, avarijos padariniams šalinti. Be to, didėja valstybės rezervo civilinės saugos priemonių atsargų užpildymas (2021 m. siekė 82 proc.), esamuose rezervo sandėliuose trūksta vietos.

Sandėliavimo pastatus numatoma statyti, o ne įgyti kitu būdu, nes:

- VĮ Turto bankas yra informavęs Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentą, kad reikiamus reikalavimus atitinkančių pastatų, kuriuose būtų galima laikyti civilinės saugos priemonių atsargas, neturi;
- galimybė įsigyti jau pastatytus sandėlius yra labai apribota, nes perkami sandėliai turėtų atitikti griežtus valstybės rezervo sandėliams keliamus reikalavimus: jie turi būti atskiri pastatai, turi atitikti geografinius reikalavimus jų išdėstymui, teritorija ir sandėliai turi turėti apsaugą, turi būti galimybė transportui įvažiuoti į juos, jie turi turėti jiems priskirtą žemės sklypą ir kt.;
- nuoma iš privačių subjektų keltų papildomas saugumo ir efektyvumo rizikas:

Duomenų sauga

- Valstybės rezervo materialinių išteklių atsargų duomenys nėra vieši, todėl būtinos atitinkamos informacijos saugumą užtikrinančios priemonės, siekiant apsisaugoti nuo pašalinių asmenų lankymosi jų saugojimo vietose

Prieinamumas

- Būtina užtikrinti įgaliotų asmenų patekimą į sandėliavimo pastatus visą parą (24/7). Įvykus branduolinei ir (ar) radiologinei avarijai valstybės rezervo materialinių išteklių atsargų laikymas nuomojamuose sandėliuose dėl trečiųjų asmenų (nuomotojų) veiksmų / neveikimo gali žymiai apsunkinti ar net sukelti kritinių padarinių operatyviam valstybės rezervo civilinės saugos priemonių atsargų naudojimui.
- Valstybės rezerve saugomas civilinės saugos priemonės reikia prižiūrėti ir atlikti aptarnavimo darbus (užvesti vidaus degimo variklius, keisti juose tepalus, gumines dalis, būtina daiktus perdėlioti, siekiant išvengti jų susidėvėjimo).

Universalumas

- Turi būti užtikrinta galimybė pakeisti sandėlio paskirtį ekstremaliosios situacijos ar krizės metu į kitą (pvz., gali tapti logistikos centru tarptautinei pagalbai priimti);

¹⁸ Lietuvos Respublikos valstybės rezervo įstatymo 4 str. 3 d.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

- 1) R – valstybės rezervo civilinės saugos priemonių, skirtų reaguoti į galimą branduolinę ir (ar) radiologinę avariją, saugomų už išplėstinio planavimo atstumo ribų, dalis; ≥ 80 proc. (2027 m.);
- 2) P – pastatyta valstybės rezervo civilinės saugos atsargų priemonių sandėliavimo pastatų (vnt.) – 2 (2027 m.);
- 3) P – pastatyta ir įrengta sandėliavimo paskirties patalpų, ne mažiau kaip, kv. m – 2800 kv. m. (2027 m.)

Projekto vykdytojas: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas.

Finansavimo apimtis ir forma: 4 936 tūkst. Eur dotacija iš valstybės biudžeto lėšų, iš jų 2023 m. – 50,0 tūkst. Eur; 2024 m. – 32,0 tūkst. Eur; 2025 m. – 718 tūkst. Eur; 2026-2027 m. – 4 136 tūkst. Eur.

Mobilių technikos švarinimo punktų įsigijimas (investicinė veikla)

Mobilūs technikos švarinimo punktai skirti atlikti technikos (autobusų, sunkvežimių ir pan.) švarinimą¹⁹, susijusį su cheminiu, biologiniu, radiaciniu ir branduoliniu (toliau – CBRN) užterštumu, kuris viršija leistinas normas. Technikos švarinimą reikia atlikti, siekiant išvengti nekontroliuojamo taršos plitimo į tolesnes Lietuvos teritorijas.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas, kuris pagal kompetenciją dalyvauja atliekant aplinkos švarinimą (tai apima ir transporto priemonių švarinimą)²⁰, neturi reikiamos įrangos šiai funkcijai vykdyti (2023 m. būklei). Pagal Investiciniame projekte pateiktą informaciją, tam, kad Lietuva būtų pasirengusi reaguoti į Baltarusijos AE avariją, reikia turėti 17-a (1 alternatyva) arba 6-is (2 alternatyva) mobilius technikos švarinimo punktus. Siekiant užtikrinti efektyvesnę įrangos panaudojimą mažesnėmis finansinėmis, laiko bei organizacinėmis sąnaudomis, priimtas sprendimas pajėgumus vystyti pagal antrą iš nurodytų alternatyvų, t. y. įsigyti šešis mobilius technikos švarinimo punktus.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

- 1) R – pajėgumas švarinti techniką (technikos vienetai per valandą), ≥ 70 vnt. (2025 m.);
- 2) P – įsigyta mobilių technikos švarinimo punktų (vnt.) – 6 (2025 m.);

Projekto vykdytojas: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas.

Finansavimo apimtis ir forma: 3 597 tūkst. Eur valstybės biudžeto lėšų (dotacija), iš jų 2024 m. – 1 078 tūkst. Eur, 2025 m. – 2 519 tūkst. Eur.

Mobilių žmonių ir daiktų švarinimo punktų įsigijimas (investicinė veikla)

Įvykus avarijai Baltarusijos AE pagal sumodeliuotą blogiausią scenarijų, per 7 dienas 30 km ir 100 km teritorijos užterštoje zonoje esantiems 472 528 gyventojams turėtų būti atliktas laikinas gyventojų perkėlimas, iš jų 118 132 turėtų būti evakuojami arba perkeliama organizuotai, naudojant savivaldybių turimus išteklius, o 23 626 iš jų gali būti būtinas sanitarinis švarinimas, taip pat švarinimas būtų reikalingas priešgaisrinėms gelbėjimo pajėgoms ir kitiems pirmiesiems reaguotojams, kurie įvykio vietoje atliktų darbus, bei daiktams.

¹⁹ Švarinimas suprantamas kaip cheminių, biologinių, radiacinių ir branduolinių medžiagų pašalinimas nuo švarinamo objekto iki nepavojingo lygio.

²⁰ Valstybinio gyventojų apsaugos plano branduolinės ar radiologinės avarijos atveju, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. 99 „Dėl Valstybinio gyventojų apsaugos plano branduolinės ar radiologinės avarijos atveju patvirtinimo“, 177 p.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas pagal kompetenciją dalyvauja atliekant gyventojų švarinimą²¹, taip pat aplinkos švarinimą²² (tai apima ir darbo priemones, t. y. daiktus). Pagal Investiciniame projekte pateiktą informaciją tam, kad Lietuvoje būtų pasirengta reaguoti į Baltarusijos AE avariją, reikia 51-o (1 alternatyva) arba 6-ių (2 alternatyva) universalių mobilių švarinimo punktų, kurie būtų skirti švarinti žmonės, daiktus ir kt., taip pat 56-ių (1 alternatyva) arba 14-os (2 alternatyva) mobilių švarinimo punktų, kurie būtų skirti išimtinai tik žmonių švarinimui. Atsižvelgiant į tai, kad Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas jau yra įsigijęs dalį materialinių išteklių, kurių prireiktų mobiliems žmonių švarinimo punktam įrengti, o civilinės saugos pajėgų darbuotojams ir daiktams švarinti mobilių švarinimo punktų neturima, taip pat siekiant efektyvaus įrangos panaudojimo mažesnėmis finansinėmis, laiko bei organizacinėmis sąnaudomis, priimtas sprendimas švarinimo pajėgumus vystyti pagal antrą iš nurodytų alternatyvų, t. y.:

- įsigijami šeši transportavimo konteineriai turimiems mobiliems žmonių švarinimo įrangos komplektams;
- įsigijami ne mažiau kaip keturi mobilūs civilinės saugos pajėgų darbuotojų švarinimo punktai. Šie punktai taip pat bus tinkami daiktams švarinti.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

- 1) R – pajėgumas švarinti gyventojus (gyventojų skaičius per valandą), ≥1000 (2025 m.);
- 2) P – įsigyti transportavimo konteineriai (vnt.) – 6 (2024 m.);
- 3) R – pajėgumas švarinti civilinės saugos pajėgų darbuotojus (darbuotojų skaičius per valandą), ≥40 (2025 m.);
- 4) P – įsigyti mobilūs civilinės saugos pajėgų darbuotojų švarinimo punktai, kurie taip pat tinkami daiktams švarinti (vnt.) – 4 (2025 m.).

Projekto vykdytojas: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas.

Finansavimo apimtis ir forma: 1 387 tūkst. Eur dotacija iš valstybės biudžeto lėšų, iš jų 2024 m. – 124 tūkst. Eur, 2025 m. – 1263 tūkst. Eur.

Sraigtasparnių, pritaikytų radiacinei žvalgybai ir kitoms funkcijoms iš oro, įsigijimas (investicinė veikla)

Tam, kad pilna apimtimi užtikrinti reagavimą 24/7 režimu Baltarusijos AE avarijos atveju, būtina turėti mažiausiai 2 vienodo tipo naujus techniškai tvarkingus sraigtasparnius, specialiai pritaikytus radiacinei žvalgybai iš oro. Pakaitinis sraigtasparnis būtinas parengčiai užtikrinti dėl periodiškai atliekamų techninės priežiūros darbų (kurie gali trukti iki kelių savaičių) ar vienam iš sraigtasparnių sugedus. Abiem sraigtasparniams esant vienodo modelio, jų gedimų atveju sudėtingose situacijose būtų lengviau užtikrinti bent vieno jų veikimą, panaudojant kito sraigtasparnio tinkamas detales.

2023 m. būklei Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos eksploatuoja trijų tipų sraigtasparnius, įsigytus 2002–2006 m.: EC-120 (šio tipo sraigtasparniai nebegaminami nuo 2016 m.), EC-135 ir EC-145 (šios modifikacijos sraigtasparniai nebegaminami nuo 2015 m.). Sraigtasparnių amžius (>15 metų) bei intensyvus naudojimas Valstybės sienos apsaugos tarnybai pavestoms užduotims atlikti lemia didelį jų nusidėvėjimą, o sraigtasparnio modelių gamybos nutraukimas yra esminiai faktoriai iššaukiantys ilgai trunkančius periodinius techninės priežiūros darbus, kurių trukmę dar labiau ilgina atsarginių dalių trūkumas. Kai kurias dalis reikia gaminti iš naujo, todėl jų užsakymas ir gamyba trunka iki 3 metų, o tuo metu sraigtasparniai negali būti naudojami. Dėl reikalingos nuolatinės techninės priežiūros ir

²¹ Valstybinio gyventojų apsaugos plano branduolinės ar radiologinės avarijos atveju, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. 99 „Dėl Valstybinio gyventojų apsaugos plano branduolinės ar radiologinės avarijos atveju patvirtinimo“, 157 p.

²² Ten pat, 177 p.

sudėtingo reikalingų atsarginių dalių gavimo, nuolat auga turimų sraigtasparnių eksploatacijos išlaidos. Turimi sraigtasparnių modeliai jau yra pasenę (visi suprojektuoti dar 20 amžiaus pabaigoje) ir neatitinka šiuolaikinėms užduotims keliamų reikalavimų, jie nėra visiškai tinkami naudoti plačių teritorijų radiacinei žvalgybai iš oro, situacijos stebėjimui ir prognozavimui, vietovių žvalgymui, gyventojų evakavimui, todėl nuolatinė parengtis užtikrinama tik iš dalies, o tai lemia papildomas saugumo rizikas.

Abu numatomi įsigyti sraigtasparniai būtų naudojami ir kitoms funkcijoms vykdyti: potvynių metu – užtvindytų vietovių žvalgymui, žmonių evakavimui, donorinių organų gabenimui, valstybės sienos kontrolei, dingusių/pasiklydusių asmenų paieškai ir gelbėjimui, neteisėtų migrantų paieškai, specialiųjų pajėgų operatyviam perdislokavimui, ATLAS (ES šalių antiteroristinius padalinius vienijanti organizacija) užduočių vykdymui, gaisro židinių žvalgymui, specialiosios tranzito schemos traukinio palydai bei dalyvavimui tarptautinėse operacijose (Frontex), kurių metu kasmet vidutiniškai išgelbstima apie 450 žmonių.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – 100 proc. užtikrinta nuolatinė parengtis (24/7) atlikti radiacinę žvalgybą ir kitas funkcijas iš oro (2025 m.);

2) P – įsigyti sraigtasparniai, pritaikyti radiacinei žvalgybai ir kitoms funkcijoms iš oro (vnt.) – 2 (2024 m.).

Projekto vykdytojas: Valstybės sienos apsaugos tarnyba.

Finansavimo apimtis ir forma: 46 000 tūkst. Eur dotacija iš valstybės biudžeto lėšų, iš jų 2023 m. – 23 000 tūkst. Eur, 2024 m. – 23 000 tūkst. Eur.

Mobilių vadaviečių įsigijimas (investicinė veikla)

Radiologinės ar branduolinės avarijos atveju gali būti užteršti dideli plotai pasienio su Baltarusijos Respublika. Nepaisant taršos, Valstybės sienos apsaugos tarnyba turės organizuoti ir užtikrinti valstybės sienos apsaugą. Tuo tikslu reikia tarnybą aprūpinti 3-imis mobiliosiomis vadavietėmis, kurios reikalingos radioaktyviomis medžiagomis užterštose teritorijose dirbsiančių pareigūnų veiksmų koordinavimui ir vadovavimui. Iš viso į 0-100 km zoną nuo Baltarusijos AE patenka 10 pasienio užkardų.

Mobilios vadavietės būtų dislokuojamos neužterštoje teritorijoje, jose būtų vykdomas 3-4 pasienio užkardų, patenkančių į 0-30 km zoną nuo Baltarusijos AE, valstybės sienos apsaugos planavimas, valstybės sieną saugančių sargybų veiksmų koordinavimas bei vadovavimas. Tam mobiliosios vadavietės turės bus aprūpintos specialia įranga (ryšio, vaizdo stebėjimo, pajėgų valdymo ir kt.). Siekiant užtikrinti optimalų technikos ir įrangos kiekį bei efektyvų jų panaudojimą, nuspręsta, kad likusių pasienio užkardų, galinčių patekti į užterštą teritoriją zoną, veiklos planavimas ir organizavimas būtų atliekamas iš kaimyninių pasienio užkardų dislokacijos vietų, o ne per mobilias vadavietes.

Kasdieninės veiklos metu šios vadavietės bus naudojamos įkuriant incidentų valdymo centrus vietoje, organizuojant bei vykdam platesnės apimties operacijas, kai didelis operacijoje dalyvaujančių pareigūnų skaičius (įskaitant ir bendradarbiaujančias institucijas) reikalauja vadovavimo ir valdymo komponento vietoje, taip pat sustiprinant labiausiai pažeidžiamų valstybės sienos atkarpų kontrolę antroje ar trečioje valstybės sienos apsaugos linijoje bei užtikrinant sienos kontrolę tose atkarpose, kuriose dėl gedimų laikinai nefunkcionuoja stacionarios vaizdo stebėjimo sistemos.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – 100 proc. užtikrintas pasirėngimas efektyviai ir saugiai organizuoti valstybės sienos apsaugą radioaktyviosios taršos atveju (2025 m.);

2) P – įsigytos mobilios vadavietės (vnt.) – 3 (2025 m.)

Projekto vykdytojas: Valstybės sienos apsaugos tarnyba.

Finansavimo apimtis ir forma: 750 tūkst. Eur dotacija iš valstybės biudžeto lėšų, iš jų 2023 m. – 250 tūkst. Eur, 2024 m. – 250 tūkst. Eur, 2025 m. – 250 tūkst. Eur.

III KRYPTIS – PAVOJAUS KULTŪROS PAVELDUI MAŽINIMAS

Pasirengimo tinkamai reaguoti ir apsaugoti kilnojamąsias kultūros vertybes bei nekilnojamuosius kultūros paveldo objektus ginkluoto konflikto ir kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais, stiprinimas (investicinė veikla)

Planuojant pasirengimo tinkamai reaguoti ir apsaugoti kilnojamąsias kultūros vertybes bei nekilnojamo kultūros paveldo objektus galimų ekstremaliųjų situacijų, kurios gali būti tiek gamtiniai reiškiniai (potvynis, audra, nuošliaužos ir kt.), tiek dėl žmogaus klaidos, veiklos ar neveikimo sukelti įvykiai (pastatų griuvimai, energijos tiekimo sutrikimai, gaisrai ir kt.), tiek tyčiniai žmogaus sukelti įvykiai (ginkluotas konfliktas, riaušės, teroristinis aktas ir kt.), atvejais priemonės, vadovautasi šiomis nuostatomis:

- Esant ekstremaliajai situacijai, dėl ribotų išteklių (laiko, žmogiškųjų, transporto, finansų ir kt.), būtina susitelkti ties išskirtinę etninę, istorinę, estetinę ar mokslinę vertę turinčių kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga nuo pažaidos arba netekimo jas sunaikinant, ypatingą dėmesį kreipiant į tas kilnojamąsias kultūros vertybes, kurios esant ginkluotam konfliktui ar kitoms ekstremaliosioms situacijoms turi būti apsaugotos ir evakuojamos prioriteto tvarka.
- Apsaugoti nuo pažaidos arba netekimo (evakuoti iš pavojaus zonos, patalpinti nuo išorinio poveikio apsaugotose saugyklose) galima tik kilnojamąsias kultūros vertybes. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsauga nuo pažaidos arba sunaikinimo apima priemonės, kurios sudaro sąlygas netapti jiems taikiniais ginkluotų konfliktų metu arba maksimaliai sumažinti kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais galimą jų pažaidą.

Ekspertiniu vertinimu, nustatyta, kad nacionaliniuose ir valstybiniuose muziejuose, bibliotekose ir valstybės archyvuose esančių kilnojamųjų kultūros vertybių vertė yra apie 500 mln. Eur.

Vadovaujantis Kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių muziejuose, bibliotekose ir archyvuose, apsaugos ir evakavimo tvarkos aprašo (toliau – Tvarkos aprašas), patvirtinto Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2024 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. ĮV-837 „Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių muziejuose, bibliotekose ir archyvuose, apsaugos ir evakavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 5 punktu, minėtose atminties institucijose yra sudaryti išskirtinę etninę, istorinę, estetinę ar mokslinę vertę turinčių kilnojamųjų kultūros vertybių sąrašai. Juose, vadovaujantis Tvarkos aprašo 8.3. papunkčiu, yra numatytos kilnojamosios kultūros vertybės, kurios ginkluotų konfliktų ir kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais turėtų būti apsaugotos ir evakuojamos pirmiausiai. Kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių sąrašuose skaitinė apimtis – per 200 tūkst. vnt., kas sudaro apie 3 tūkst. m³, o kilnojamųjų kultūros vertybių, kurios ginkluotų konfliktų ar kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais turėtų būti apsaugotos ir evakuojamos prioriteto tvarka, skaitinė apimtis – per 70 tūkst., kas sudaro apie 1,5 tūkst. m³. Pažymėtina, kad išskirtinę etninę, istorinę, estetinę ar mokslinę vertę turinčių kilnojamųjų kultūros vertybių sąrašuose esančių kilnojamųjų kultūros vertybių finansinės vertės išraiška yra atvirkščiai proporcinga jų skaitinei išraiškai, nes minėtos kilnojamosios kultūros vertybės yra vertingiausi atminties institucijų kolekcijų objektai. Atsižvelgiant į tai, kad kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos ginkluotų konfliktų ar kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais algoritmai iš esmės nesiskiria, numatyti veiksmai, kurių bendras lėšų poreikis 1 498 000 Eur, skirti kilnojamųjų kultūros vertybių, kurias esant ginkluotam konfliktui ar kitoms ekstremaliosioms situacijoms reikėtų apsaugoti ir evakuoti prioriteto tvarka, apsaugojimui nuo galimos pažaidos arba netekimo jas sunaikinant visa apimtimi, tačiau bus sėkmingai pritaikomi ir užtikrinant kitų nacionalinių ir valstybinių

muziejų, bibliotekų bei valstybės archyvų išskirtinę etninę, istorinę, estetinę ar mokslinę vertę turinčių kilnojamųjų kultūros vertybių sąrašuose esančių kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą:

- Mokymų programos parengimas – ~95 tūkst. Eur.
- Metodinės ir mokomosios medžiagos parengimas – ~225 tūkst. Eur.
- Mokymų organizavimas (teorinių ir praktinių mokymų (bendrųjų ir tikslinių), kurių metu bus apmokyta 820 nacionalinių, valstybinių ir savivaldybių atminties institucijų darbuotojų, atsakingų už kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą, kultūros paveldo apsaugos srities specialistų, kultūros paveldo objektų valdytojų, kulto pastatų savininkų ir institucijų, vykdančių apsaugos ir gelbėjimo darbus, darbuotojų organizavimas – ~905 tūkst. Eur.
- Kilnojamųjų kultūros vertybių, kurios ginkluoto konflikto ar kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais turėtų būti apsaugotos ir evakuojamos prioriteto tvarka, apsaugai ir evakavimui reikalingų priemonių (transportavimo dėžės, specialios pakuotės, konteineriai) įsigijimas – ~145 tūkst. Eur. Šios priemonės bus taip pat naudojamos ir mokymų metu vyksiančių pratybų metu ir bus perduotos kilnojamąsias kultūros vertybes saugančioms įstaigoms;
- Kitos išlaidos (viešinimo, netiesioginės, projekto administravimas) – ~128 tūkst. Eur.

Mokymų tikslinės grupės: už kilnojamųjų kultūros vertybių ir nekilnojamo kultūros paveldo objektų apsaugą atsakingi asmenys; ugniagesiai gelbėtojai, policijos atstovai; Lietuvos kariuomenė.

Išsamus veiksmų, poveiksmių lėšų ir apimties poreikio, mokymų dalyvių ir mokymų trukmės pagrindimas pateiktas skaičiuoklėje. Vienos alternatyvos pagrindimas:

- alternatyva „Nieko nedaryti“ atmetama;
- siekiant sudaryti prielaidas išsaugoti kilnojamąsias kultūros vertybes, kurios esant ginkluotam konfliktui ar kitoms ekstremaliosioms situacijoms privalo būti apsaugotos ir evakuotos prioriteto tvarka, numatyti visi reikiami veiksmai ta apimtimi, kurie įgalina tokią apsaugą - numatyta apmokyti visus atminties institucijų, kuriose saugomos kilnojamosios kultūros vertybės, atsakingus darbuotojus bei institucijų, kurios vykdo apsaugos ir gelbėjimo darbus, atstovus, jų mokymui parengti mokymo programą bei mokymų metodinę medžiagą, įsigyti minėtų kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai ir evakavimui reikalingas priemones. Kitokie alternatyvų veiksmų deriniai, pvz., „daugiau apmokytų asmenų / mažiau evakavimo priemonių / trumpesni mokymai“ ir pan., negalimi, nes neužtikrintų kilnojamųjų kultūros vertybių, kurios ginkluoto konflikto ar kitų ekstremaliųjų situacijų atveju turėtų būti apsaugotos ir evakuojamos prioriteto tvarka apsaugos.

Siekiamas rezultatas ir jo rodikliai (galutinės reikšmės):

1) R – Gyventojų, kurie teigiamai vertina valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms, dalis, proc. – 45 (2030 m.)

2) R – Ginkluoto konflikto ir kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais tinkamai reaguoti ir apsaugoti kilnojamąsias kultūros vertybes bei nekilnojamuosius kultūros paveldo objektus apmokytų atsakingų darbuotojų dalis, proc. – 100 (2030 m.)

2) P – Apmokyta atsakingų darbuotojų, ne mažiau kaip, skaičius – 820 (2030 m.)

Projekto vykdytojas: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai (partneriai – Kultūros ministerija ir Lietuvos muziejų asociacija)

Finansavimo apimtis ir forma: 1 498 tūkst. Eur dotacija (iš jų tiesioginės išlaidos – 1 400 tūkst. Eur, netiesioginės – 98 tūkst. Eur) iš 2021–2028 metų Europos ekonominės erdvės finansinės paramos lėšų, įskaitant bendrojo finansavimo lėšas. Iš jų, tūkst. Eur:

2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.	2030 m.
0		339	800	359	0

Tęstinės lėšos veiklai nėra numatomos, atsižvelgiant į tai, kad bus parengta metodinė ir mokomoji medžiaga (metodinis leidinys, e. mokymai, interaktyvūs mokomieji vaizdo siužetai ir kt.), kurie bus viešai prieinami tikslinėms auditorijoms ir jais bus galima naudotis siekiant įgyti žinių kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto ar kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais srityje arba sistemingai atnaujinti jau turimus įgūdžius.

TIKSLINĖS GRUPĖS (TIESIOGINIAI IR NETIESIOGINIAI NAUDOS GAVĖJAI).

Pažangos priemonės veiklos yra nukreiptos į viešąsias gėrybes, kuriomis naudojasi ar gauna netiesioginę naudą visa visuomenė, todėl tikslinė grupė prie kiekvienos veiklos nėra detalizuojama.

PRISIDĖJIMAS PRIE NACIONALINIO PAŽANGOS PLANO HORIZONTALIŲJŲ PRINCIPŲ ĮGYVENDINIMO.

Šios pažangos priemonės veiklos prisideda siekiant:

1) Nacionalinio pažangos plano horizontalaus principo „Darnaus vystymasis“, nes atitinka Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 metų vieną iš kryptių, pagal kurią siekiama stiprinti gyventojų apsaugą nuo nelaimių (žr. lentelę).

Lentelė. Sąsaja su Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų

Darnaus vystymosi tikslas (toliau – DVT)	DVT uždavinys	Jungtinių Tautų rodikliai (pastaba)	Paaiškinimas apie sąsają su pažangos priemone
1 tikslas. Panaikinti visų formų skurdą visose šalyse	1.5. Iki 2030 metų sustiprinti neturtingųjų ir pažeidžiamųjų padėtyje atsidūrusių asmenų atsparumą, mažinti jų neapsaugojimą ir pažeidžiamumą su klimatu susijusių ekstremaliųjų įvykių ir kitų ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos sukrėtimų bei nelaimių atžvilgiu.	1.5.1. Dėl nelaimių (stichinių, ekonominių, socialinių, aplinkosauginių ir kt.) mirusių, be žinios dingusių ir tiesiogiai nukentėjusių žmonių skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų. 1.5.2. Tiesioginiai ekonominiai nuostoliai dėl nelaimių, palyginti su bendroju vidaus produktu (BVP).	Pažangos priemonėje numatytų veiklų įgyvendinimas užtikrins veiksmingesnę ekstremaliųjų situacijų prevenciją ir reagavimą joms įvykus, todėl mažės potenciali žala gyventojų gyvybei bei sveikatai ir ekonominiai nuostoliai.

Pastaba. Nacionaliniai darnaus vystymosi rodikliai (t. y. lokalizuoti Jungtinių Tautų rodikliai) ir jų pasiektos reikšmės prieinami darnaus vystymosi rodiklių portale: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/>

2) horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“, nes įgyvendinant pažangos priemonės veiklas bus sudarytos geresnės sąlygos asmenų su negalia apsaugai krizių ir ekstremaliųjų situacijų metu.

ANTRASIS SKIRSNIS
PLÉTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS GERIAUSIOS ALTERNATYVOS
PASIRINKIMAS

Siekiant įvertinti, kokią naudą duos aprašytų veiklų rinkinys, naudotas sąnaudų ir naudos analizės metodas. Skaičiavimai rodo, kad sukurta nauda ženkliai viršys sąnaudas:

- Ekonominės naudos ir išlaidų santykis (ENIS) – 26,22.
- Ekonominė grynoji dabartinė vertė (EGDV) – 3 213 mln. Eur.

ENIS rezultatus sąlygoja ir tai, kad pažangos priemonės veiklos nukreiptos į viešąsias gėrybes, kuriomis pasinaudoti ar gauti netiesioginę naudą galės ne mažiau kaip 0,5 mln. gyventojų. Atliekant skaičiavimus daryta prielaida, kad ekstremalioji situacija ar krizė, galinti sukelti gyventojų žūtis ir (ar) sveikatos sutrikdymus, įvyktų 2030 m. Didelio masto branduolinės avarijos Baltarusijos atominėje elektrinėje tikimybė vertinta <1 proc., kito pobūdžio ekstremaliosios situacijos ar krizės tikimybė – 10 proc. Veiklos ir palaikymo (atnaujinimo) sąnaudos įtrauktos toms veikloms, kurioms šios sąnaudos yra žinomos ir kurioms skirti lėšas planuojama valstybės biudžeto lėšomis (pavyzdžiui, sraigtasparnių eksploatavimas). Lėšų poreikis reinvesticijoms neįtrauktas, nes laikoma, kad dėl technologinių pokyčių, inovacijų ir galinčio pasikeisti rizikų konteksto šiame etape planuoti reinvesticijas yra netikslinga. Pagal poreikį jos galėtų planuojamos kaip nauja pažangos veikla per sekančio periodo programą, skirtą civilinės saugos stiprinimui ir plėtrai užtikrinti.
